

ОЛИЙ ТАЪЛИМДА “ТАДБИРКОРЛИК АСОСЛАРИ” ФАНИНИ ЎҚИТИШНИНГ АҲАМИЯТИ ВА МУҲИМЛИГИ

Ахмедов И.А.

ТАФУ Иқтисодиёт факультети декани, и.ф.д., проф.,
E-mail: i.axmedov@utase.uz. Orcid ID:0009-0006-1866-4456

Аннотация. Ушбу илмий мақолада университет ва институтларда “Тадбиркорлик асослари” фанини ўқитишнинг назарий ва амалий аҳамияти ёритилган. Ҳозирги кун иқтисодиётнинг талаблари, меҳнат бозоридаги ўзгаришлар ва ёшларнинг иш билан таъминлаш муаммолари контекстида тадбиркорлик кўникмаларини шакллантириш долзарб масала сифатида таҳлил этилган. Ушбу фаннинг талабаларнинг ижтимоий-иқтисодий фаоллигига таъсири, инновацион фикрлашни ривожлантиришдаги роли ва миллий иқтисодиётга қўшадиган потенциал ҳиссаси ҳар томонлама асосланади.

Калит сўзлар: тадбиркорлик асослари, олий таълим, тадбиркорлик кўникмалари, иқтисодий фаоллик, стартапларни молиялаштириш, битирувчилар сифати индекси, KPI, иш билан бандлик.

КИРИШ

XXI аср глобал иқтисодиётда тез ўзгаришлар, рақамли трансформация ва меҳнат бозорида ноаниқлик билан тавсифланади. Бундай шароитда олий таълимнинг асосий вазифаси нафақат тармоқ тор доирасидаги мутахассисларни, балки мослашувчан, ташаббускор ва бозор имкониятларини кўра биладиган кадрларни тайёрлашдир. “Тадбиркорлик асослари” фани айнан мана шу компетенцияларни шакллантиришга хизмат қилади.

Жорий йилда республика олийгоҳларини 320 минг нафар талаба ўқишни тугатиши кутилмоқда. Шу сабабли ушбу миқдордаги ишчи кучини меҳнат бозорига сингдириш, шунингдек, ёшларнинг ижтимоий фаоллигини ошириш масалалари давлат сиёсатининг устувор йўналишидан бири бўлиб қолмоқда. Айнан шу устувор йўналишлар ижросини таъминлаш мақсадидан келиб чиқиб, 2026 йил 8 июнда Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев раҳбарлигида олий таълим битирувчиларини иш билан таъминлаш масаласига бағишланган йиғилиш бўлиб ўтди. Ушбу йиғилишда қуйидаги стратегик топшириқлар белгилаб олинди:

- Республиканинг барча олий таълим муассасаларида 2026/2027-ўқув йилидан бошлаб “Тадбиркорлик асослари” фанини жорий этиш белгиланди. Мазкур фан мажбурий тарзда ўқитилиши белгилаб қўйилди;

- “Келажакка қадам” дастури молиявий кўмак кўрсатиш. 8 мингдан ортиқ талаба лойиҳасини молиялаштириш учун 500 миллиард сўм ажратилиб, натижада 10 мингга яқин ёшнинг иш билан таъминланишига эришиш мумкинлиги қайд этилди;

- Олий таълим муассасаларида талабалар стартапларини қўллаб-қувватлаш орқали стартап спин-офф корхоналарини ривожлантириш. Натижада ОТМга қарашли кичик корхоналар (спин-офф) ташкил этиш амалиёти кенгайтирилади;

- “Битирувчилар сифати индекси” жорий этилиб, янги баҳолаш тизимини жорий этиш. Натижада бу кўрсаткич ОТМ раҳбарияти учун асосий самарадорлик кўрсаткичи (KPI) этиб

белгиланди. Энг яхши натижа кўрсатган 20 та университетнинг карьера марказларини 500 миллион сўм миқдорида мукофотлаш белгилаб қўйилди;

Битирувчиларнинг битирув ишларини университетларда эмас, амалий диплом лойиҳалари сифатида тўғридан-тўғри иш берувчи корхоналарда ҳимоя қилиш амалиёти йўлга қўйиш.

Маълумки, анъанавий ёндашувда олий таълим битирувчисига нисбатан асосан профессионал билимлар талаб этилар эди. Ҳозирги кундаги меҳнат бозорида иш берувчилар кўпроқ муаммоларни кўра олиш, қарор қабул қилиш, хавфларни бошқариш ва жамоа билан ишлаш каби “юмшоқ кўникмалар” (soft skills) ни бирламчи ўринга қўйишаётганликларини инобатга олиш зарур.

Юқорида таъкидлаганимиздек, “Тадбиркорлик асослари” фани айнан ушбу сифатларни ривожлантириш учун замин бўлади. Бугунги кун талабалари бизнес-режа тузиш, маркетинг таҳлили, молиявий режалаштириш ва инвестицияларни жалб қилиш асосларини ўрганадилар. Ўзбекистон Президентнинг топшириғига мувофиқ, бу курс ўқув дастурларига киритилиши билан талабалар келажакда ўз бизнесини бошлаш ёки мавжуд иш жойида ташаббускор бўлиш учун зарур компетенцияларни олишларига имкон яратади.

Ушбу “Тадбиркорлик асослари” фани талабаларда танқидий фикрлаш (critical thinking) ва креатив ёндашувни ривожлантиришга имкон беради. Талабалар мавжуд тизимдаги ноқулайликларни имкониятга айлантиришни ўрганадилар.

Президент ҳузурида юқорида тилга олинган йиғилишда таъкидланганидек, олийгоҳларда **спин-офф** корхоналар (ОТМларга қарашли кичик корхоналар) орқали ёшларни бизнесга жалб қилиш амалиёти бир неча бор ошади. Ушбу ҳолат эса технологик стартаплар, ижтимоий инновациялар ва жамоатчилик ташаббусларининг кўпайишига ёрдам беради. Натижада талабалар назарий билимларни “Келажакка қадам” дастури доирасида ажратилган 500 миллиард сўмлик амалий грантлар ва стартапларни молиялаштириш орқали жонли бозор лойиҳаларида синаб кўриш имкониятига эга бўладилар.

Ўзбекистонда расмий статистикага кўра, ишсизлик даражаси 9-10% атрофида бўлса, ёшлар орасида у анча юқори. 2026 йил 320 минг битирувчини иш билан таъминлаш масаласининг долзарблиги ушбу кўрсаткичлар билан аниқланади.

“Тадбиркорлик асослари” фани талабаларда “иш излаш” эмас, балки “иш яратиш” мумкинлиги тўғрисидаги фикрлашни шаклланишига имкон яратади. Ўзбекистон Президент топшириғининг 5-бандида белгиланган “диплом лойиҳаларини иш берувчи корхоналарда ҳимоя қилиш” амалиёти талабаларни реал муаммолар ечимига ўргатади ва уларнинг битирувдан кейин қафолатлаган бандлигига эришга имкон беради. Талабалар учун ўз бизнесини бошлаш учун зарур бошланғич билимларни олгач, улар меҳнат бозоридаги рақобатдан қатъий назар, даромад келтириши мумкин бўлган фаолият турини ташкил этишга қодир бўлишади.

Олий таълим тизимидаги ислохотларнинг муҳим янгилиги – бу иш билан бандлик кўрсаткичларини ОТМ раҳбариятининг асосий самарадорлик кўрсаткичи (KPI) сифатида жорий қилинганлигидир. Бундан кейин ОТМ карьера марказларининг самарадорлиги “Битирувчилар сифати индекси” орқали баҳоланади. Ушбу индекс параметрларини қуйидаги 1-жадвалда кўриш мумкин.

Битирувчилар сифати индекси параметрлари*

Кўрсаткич	Тавсифи
Иш билан бандлик даражаси	Битирувчиларнинг диплом олганидан кейин 6 ой ичида ишга жойлашиш фоизи
Иш берувчилар баҳоси	Битирувчиларнинг амалий кўникмаларига иш берувчилар томонидан берилган рейтинг
Тадбиркорлик фаолияти	Ўз бизнесини бошлаган битирувчилар улуши
Стартапларни молиялаштириш	Талабалар томонидан жалб қилинган грант ва инвестициялар ҳажми

*Манба: Муаллиф томонидан ишлаб чиқилган.

Ушбу йиғилишда энг яхши натижа кўрсатган 20 та ОТМнинг карьера марказлари 500 миллион сўм миқдорида мукофотланиши таъкидланди. Ушбу механизм олий таълим муассасаларини ўз битирувчиларининг иш билан бандлиги учун бевосита масъул бўлишларини белгилаб беради.

Ушбу йиғилишида дуал таълим тизимини янада кенгайтириш зарурлиги яна бир бор қайд этилди. Ушбу ҳолатда иш берувчиларнинг бевосита буюртмаси асосида кадрлар тайёрлаш йўлга қўйилади. Натижада талабага ўқишни тугатгач, ишга жойлашиш кафолатланиши имкони яратилади.

“Тадбиркорлик асослари” фанини ўқитиш дуал таълим доирасида талабаларга бевосита ишлаб чиқариш шароитида бизнес-моделларни яратиш, харажатларни оптимизациялаш ва бозор талабларига мослашиш кўникмаларини шакллантиришга имкон яратади. Натижада фаннинг назарий қисмини амалиёт билан уйғунлаштириш мумкин бўлади.

Бир қатар, масалан, Сингапур, Эстония, Финландия каби мамлакатларда тадбиркорлик таълими олий таълимнинг барча босқичларига интеграция қилинган. Масалан, Эстониянинг Tartu Universitet талабалари ўқиш даврида ўз бизнесини рўйхатдан ўтказса, университет академик кредитлар бериши белгилаб қўйилган.

Республикамизда эндиликда “Келажакка қадам” дастури доирасида 8 мингдан ортиқ талаба лойиҳасини молиялаштириш учун 500 миллиард сўм ажратилиши, шунингдек, олийгоҳларда спин-офф корхоналарни ривожлантириш амалиёти мамлакатимизни энг илғор халқаро тажрибалар билан тенглашишига имкон яратади. Шунинг таъкидлаш лозимки, бу тизимларнинг самарадорлиги фақат замонавий “Тадбиркорлик асослари” дастури амалиётга тўлиқ жорий этилиши билан амалга ошади.

Хулоса

ОТМларда “Тадбиркорлик асослари” фанини ўқитиш нафақат иқтисодий зарурат, балки замонавий таълимнинг стратегик йўналишларидан биридир. Президент Шавкат Мирзиёевнинг 2026 йил 8 июндаги йиғилишида берилган топшириқлар мазкур фаннинг аҳамиятини давлат сиёсати даражасига кўтарилишига олиб келди.

Юқоридагилардан келиб чиқиб қуйидаги хулосаларни шакллантириш мумкин:

- тизимлилик ва мажбурийлик, яъни “Тадбиркорлик асослари” фанини 2026/2027-ўқув йилидан бошлаб барча олийгоҳларда жорий этилиши унинг мақомини расмийлаштиради ва кенг қамровлиликни таъминлашга имкон яратади;

- 500 миллиард сўм миқдоридаги маблағ ва 8 мингдан ортиқ лойиҳани қўллаб-қувватлаш талабаларнинг амалий иштирокини ҳақиқий молиявий имкониятлар билан таъминланишини белгилаб қўйилди

- иш билан бандлик кўрсаткичларини ОТМлар раҳбариятининг КРІ сифатида белгилаш ва “Битирувчилар сифати индекси” орқали ҳар бир университетнинг самарадорлигини ошкора назорат қилиш масъулият тизими шаклланишига имкон яратади;

– Битирувчилар томонидан диплом лойиҳаларини иш берувчи корхоналарда ҳимоя қилиш ва дуал таълим тизими фаннинг назарий қисмини амалий йўналтирилганлигини, ҳамда ҳаётий заруратга айланишига олиб келади.

Илмий ва услубий жиҳатдан такомиллаштирилган, амалий лойиҳалар, спин-офф корхоналар ва молиявий дастурлар билан бойитилган “Тадбиркорлик асослари” курси Республикадаги олий таълимнинг замонавий меҳнат бозори талабларига жавоб бериши, ёшларнинг иқтисодий фаоллигини ошириши ва миллий иқтисодиётнинг рақобатбардошлигини кучайишига олиб келади.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

1. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг олий таълим битирувчиларини иш билан таъминлаш масаласига бағишланган йиғилиш материаллари. – 2026 йил 8 июнь.
2. “Тадбиркорлик ва ишлаб чиқариш соҳасида узлуксиз таълим тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ–4444-сонли Қарор.
3. “Келажакка қадам” дастури доирасида талабалар стартапларини молиялаштириш тартиби тўғрисидаги йўриқнома. – Ўзбекистон Ёшлар ишлари агентлиги, 2026.
4. Шарипов, Ш.С. Олий таълимда тадбиркорлик компетенцияларини шакллантириш методлари. – Тошкент: Иқтисод-Молия, 2021.
5. Neck, H.M., Greene, P.G. (2018). Entrepreneurship Education: Known Worlds and New Frontiers. *Journal of Small Business Management*.
6. OECD (2022). Entrepreneurship Education in Higher Education: Policy Brief. Paris.